

Vysoká škola kreativní komunikace

Katedra literární tvorby

Studijní program: Vizuální a literární umění

Studijní obor: Literární tvorba

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Teoretická část

Žurnalistická etika

Journalist ethic

Praktická část

Tomáš Budka o etických zásadách novinářské profese

Pavel Novotný o bulváru

Autor: Josefína Volopichová

Vedoucí práce: PhDr. Michaela Vaculíková, Ph.D.

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu, ze kterých jsem čerpala. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely studia a výzkumu.

V Plzni dne..... Podpis autora:

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Michaelé Vaculíkové, Ph.D. za cenné rady, pomoc a především psychickou podporu jak při psaní této práce, tak i po celou dobu mého studia a Mgr. Danieli Kubcovi, který mi vždy nabídl pomoc a radu po celou dobu studia na VŠKK. Dále děkuji Tomáši Budkovi a Pavlu Novotnému za poskytnutí rozhovorů a také mému příteli Matyáši, který mě motivoval a věřil mi.

Abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o etických zásadách lidského chování a aplikování etických norem do profesní práce novinářů. Teoretická část práce rozebírá jasné základy etického chování, dělení etiky, historický vývoj etiky. V druhé části se práce zabývá historickým vývojem žurnalistiky a definice žurnalistiky jako takové. Dále se práce zabývá provázáním žurnalistiky s etickými normami, na jejichž základech jsou postaveny novinářské kodexy a rozebírá pilíře, na kterých jsou postaveny kodexy českých médií a upozorňuje na problematiku soukromého vlastnictví českých mediálních domů a porušování kodexů. Praktická část je tvořena dvěma rozhovory a to s novináři Mgr. Tomášem Budkem a Pavlem Novotným, na význam novinářských kodexů.

Klíčová slova

žurnalistika, média, etika, novinářská etika, chování, etické normy

Abstract

This bachelor's thesis deals with the ethical principles of human behavior and the application of ethical standards in the professional work of journalists. The theoretical part of this thesis discusses the clear foundations of ethical behavior, ethical fields, historical development of ethics and journalism, and the definition of journalism as such. The thesis furthermore discusses the connection of journalism with ethical standards, on the basis of which journalistic codes are based. The thesis also analyzes the pillars on which Czech media codes are based in detail and draws attention to the issue of private ownership of Czech media houses and ethical code violations. The practical part of the thesis consists of an interviews with a journalists named Mgr. Tomáš Budka and Pavel Novotný on the importance of journalistic codes.

Key words

Journalism, media, ethics, journalism ethics, behavior, ethical standards

Obsah

Obsah	6
Úvod:	8
I. Teoretická část.....	9
1. Etika	9
1.1 Historie etiky	10
1.1.1 Antická etika	10
1.1.2 Středověká etika.....	11
1.1.3 Novověká etika	12
1.2 Rozdělení etiky	15
1.2.1 Deskriptivní etika.....	15
1.2.2 Normativní etika	15
1.2.3 Metaetika	16
1.2.4 Aplikovaná etika	16
2. Žurnalistika	17
2.1 Vývoj žurnalistiky	18
2.1.1 Prežurnalistika	18
2.1.2 Žurnalistika dopisovatelská	19
2.1.3 Žurnalistika literární.....	19
2.1.4 Žurnalistika redakční	20
2.1.5 Online žurnalistika	21
2.1.6 Občanská žurnalistika	22
2.1.7 Participativní žurnalistika	22
3. Žurnalistická etika	23
3.1 Hlavní eticky sporné oblasti žurnalistiky	25
3.1.1 Střet zájmů	26
3.1.2 Uplácení	27

3.1.3 Vztah novinářů k majiteli média	29
4. Novinářské kodexy	29
4.1 Syndikát novinářů	29
4.2 Kodex České televize	32
4.3. Kodex mediálního domu Economia	34
4.4. Srovnání kodexů České televize a mediálního domu Economia	35
5. Bulvarizace českých médií	35
II. Praktická část	38
1. Tomáš Budka o etických zásadách novinářské profese	38
2. Pavel Novotný o bulváru	41
Závěr	45
Bibliografie	46

Úvod:

Novináři se každý den potýkají s otázkami etického chování a je na nich, aby správně vyhodnotili své postupy. Otázky etického chování velice ztěžují novinářskou práci, protože se mimo náplně své profese potýkají a zaobírají i právě otázkami správného, morálního chování a jednání. Balancování na hraně žurnalistické etiky a etiky jako takové je neuvěřitelně psychicky náročné, ale dodržování kodexů a norem by mělo jednoznačně platit pro všechny mediální pracovníky bez výjimky.

Tato práce se zabývá vymezením pojmu etika v historickém, sociologickém a všeobecně společenském významu a definicí rozdílu mezi etikou jako filozofickou disciplínou a žurnalistickou etikou. Práce dále pojednává o hlavních eticky sporných oblastech žurnalistiky, současně platných kodexech, významu a porušování kodexů. Práce poukazuje na rozdíly mezi jednotlivými novinářskými kodexy platné v České republice.

Mediální etika je souborem sociálních, profesních norem odrážejících přijímané morální hodnoty, na jejichž základě se přesně určují postupy při práci na mediálních produktech, které jsou v dané době a v daném společenském kontextu považovány za přijatelné a žádoucí, kdy normy slouží jako návody pro konkrétní jednání a zároveň jako kontrola výsledků jejich práce. Mediální etika se dá přiřadit jako širší disciplína sociální etiky.

Oproti tomu žurnalistická etika je součástí mediální etiky. Práce dokládá, že jde o konkrétní soubor sociálních norem, které se vztahují k výkonu novinářského povolání, odráží akceptované morální hodnoty a zároveň platí, že se na jejich základě definují postupy při práci na mediálních produktech v této oblasti, a to především ve zpravodajství.

Tato práce se skládá ze dvou hlavních částí: teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá definicí etiky obecně, historickým vývojem etiky, historií žurnalistiky a všemi postupnými, na sebe navazujícími fázemi a obecně platnými českými novinářskými kodexy.

Praktická část rozebírá význam novinářských kodexů, jejich důležitost a nepřesnosti a to užitím dvou rozhovorů na toto téma s vybranými českými novináři.

V závěru práce dojde k vyhodnocení novinářských kodexů a porovnání s obecným etickým chováním.

I. Teoretická část

1. Etika

V úvodní kapitole se budu věnovat popisu etiky a jejímu rozdělení. Každou etickou kategorii rozeberu jednotlivě v podkapitolách a současně je porovnáám, aby byly jasné konkrétní rozdíly mezi jednotlivými druhy etiky.

Etika se řadí mezi nejstarší teoretické disciplíny a postupem času se vymanila z pouhé praktické filozofie do každodenního života. Etika se věnuje normám a pravidlům lidského chování a jednání a označuje ideální souhrn principů, kterými by se měl člověk řídit. „Pojem etika pochází z řeckého *éthos* což se dá přeložit jako zvyk, obyčej, mrav či způsob myšlení.“¹

Etika označuje normy chování a morálky, popisuje mravně relevantní chování a usměrňuje lidské chování ve chvílích, kdy máme díky svobodné vůli možnost zvolit si určité chování či reakce. Etika dělí lidské chování v hranicích dobrého a zlého popř. správného a nesprávného chování. Etika je věda o morálce, zabývající se morálním jednáním a vědomím. Původ správného morálního chování může člověk jako podstatu věci hledat například v bohu, v přírodě nebo ve společnosti. Tato disciplína by měla vézt k dobru a stojí na dvou základních otázkách:

- 1) Co je dobré?
- 2) Co je spravedlivé?

Etikou se zabývali již filozofové ve starověkém Řecku. V době antiky byla etika velikou otázkou, která přitahovala pozornost mnoha filozofů a jejich učenců. Mezi ně patřili například Hésiodos, Epicharmos, Theognis, Sókratés, Platón, Xenofón, Antisthenés, Aristoteles. Právě Aristoteles sepsal Etiku Níkomachovu, kde se zabýval ctností člověka, u které tvrdil, že se dá do lidského chování vštěpit a tvrdil, že „ani ctnosti, ani špatnosti nejsou city, poněvadž pro city nebýváme nazýváni ctnostnými nebo špatnými, ale jsme tak nazýváni pro ctnosti a špatnosti.“² Antická etika nepohlížela pouze na rozdělení správného a nesprávného chování, ale řešila i způsob lidských životů. Sókratés mluvil o tom, že ho vede svědomí (*daimonion*) a tvrdil, že je to skutečná dispozice jak konat dobro. Platón ve svém podobenství o jeskyni nastínil, že myšlenka blaha je transcendentní.

---

¹ Moravec 2020, s. 147

² Aristotelés 1996, s. 33

V českých zemích narozdíl od Německa, Rakouska, Francie nebo Anglie nebyly ve filozofickém světě etické otázky probírány a rozvíjeny v takové přesnosti a diferencovanosti. Mezi největší české filozofy jednoznačně patřili Tomáš Garrigue Masaryk a Jan Patočka, kteří „považovali sice etickou problematiku za klíčovou, vystupovala však u nich spíše v obecném významu či v souvislosti s jinými, přednostně tematizovanými problémy.“³

Etika je velmi ovlivněna časem a proměnná místem a sociálním prostředím. To, co můžeme ve střední Evropě považovat za eticky správné, bude na Blízkém východě absolutně nepřijatelné. Základní principy etického chování ale budou mít vždy stejné pilíře, bez ohledu na místo nebo čas.

1.1 Historie etiky

Etika je součástí lidských životů po dlouhá staletí. Když hovoříme o historii etiky, můžeme ji rozdělit do 4 období:

- 1) Antická etika
- 2) Středověká etika
- 3) Novověká etika
- 4) Postmoderní etika

1.1.1 Antická etika

Antiku charakterizují starořecké hodnoty a myšlenky, městské státy a hlavně tehdejší filozofie. Antická etika je velmi úzce spjata s filozofickými myšlenkami a můžeme říct, že je toto období charakterizovatelné hledáním odpovědi na otázky. Není zde vůbec kladen důraz na vědu, ale na božstvo, na jejichž vlastnosti se nahlíží jako na to správné. „Ve spisech Platóna a Aristotela najdeme diskuzi o tom, v čem spočívá dobrý život, o ideálních vlastnostech, které by měl člověk mít, a o vztahu mezi ctností a hledáním štěstí.“⁴

V době antického Řecka bylo etické tázání zásadní a nejvyšší otázkou. Řekové si pokládali především otázku jak žít dobře život sám se sebou i v souladu s ostatními. Řídili se principem, že dobrý život je krásný život, přičemž krása je zásadním příkazem jakékoli lidské existence. Friedrich Nietzsche pronesl, že *lidské konání je ospravedlnitelné jenom*

---

³ Hála 2000, s. 22

⁴ Thompson 2018, s. 13

jakožto jev estetický. Staří Řekové věřili, že pokud člověk páchá zlo, je to pouze výsledek nedostatku znalostí a vzdělání, protože člověk je ze samé podstaty dobrý.

Dobro, krása a pravda tvořili v antice jakýsi triumvirát. Byly to tři základní a nejdůležitější principy života, které se vzájemně doplňují.

Za zakladatele etiky považujeme Aristotela, který kladl důraz na ctnost. Tvrdil, že ctnosti můžeme dosáhnout umírněností a jeho morálním ideálem je člověk, který má bohaté lidské vztahy. Jako dalšího představitele antické etiky uvedu Sokrata, který tvrdil, že lidské morální jednání musí začít hledáním a uvědomováním si toho, co je v nás a co jde skrze nás.

1.1.2 Středověká etika

Středověká etika je velmi úzce spjata s křesťanstvím. S příchodem křesťanství došlo k novému způsobu myšlení a na rozdíl od Řeků, kteří přijímali myšlení a lidské pochybení, se zrodilo pohrdání rozumem. Křesťané stavěli na první místo víru a také se oproti Řekům vzdalovali bojů.

Na řadu zde přišel představitel středověké etiky Tomáš Akvinský a jeho přirozený zákon. „Tomáš Akvinský vycházel z křesťanské tradice a usiloval o racionální podložení křesťanské morálky. Zásadní vliv na něj měl Aristoteles, jehož filozofie se ve 13. století začala na evropských univerzitách znovu zkoumat a vyučovat.”⁵ Aristoteles tvrdil, že „každá věc sleduje nějaký účel, který se projevuje v jejím utváření a naplnit tento účel je nejvyšším dobrem, o které je třeba usilovat.”⁶ „Přirozený zákon Tomáše Akvinského vyjadřuje středověkou snahu sloučit Aristotelovu myšlenku, že všechno by mělo spět ke svému účelu či cíli, a křesťanskou nauku, podle níž jsou všechny věci stvořeny Bohem, s cílem získat ucelený obraz toho, co lze považovat za přirozené a správné.”⁷

Vlastnosti přirozeného zákona jsou různé, ale tak jak ho vysvětluje Tomáš Akvinský, stojí zákon pevně na přesvědčení, že Bůh vytvořil svět a veškeré účely odráží jeho vůli. Přirozený zákon se může vztahovat i pouze na přírodní zákon a v takovém případě se jedná o záležitost vědy, která by se dala zařadit do přírodní filosofie. „V etice postavené na přirozeném zákonu je samotné konání buď přirozené, nebo nepřirozené a je posuzováno na tomto základě.”⁸

---

⁵ Thompson 2004, s. 75

⁶ Thompson 2004, s. 76

⁷ Tamtéž

⁸ Thompson 2004, s. 78

Velikou etickou otázkou o účelu bylo ve středověku rozhodně téma sexuality a antikoncepce, kdy „je zřejmé, že účelem pohlavního styku je plození dětí“⁹ a „působící příčinou pohlavního styku je erotická přitažlivost a stimulace, díky níž je sexuální styk žádoucí a možný“¹⁰ a tudíž „přirozený zákon bude považovat antikoncepci, homosexualitu a masturbaci za nemorální, neboť nemohou vést k naplnění konečného účelu sexuality k početí potomka.“¹¹

Středověká etika stojí na otázkách účelnosti a jeho naplnění. Pokud nějaký aspekt stojí proti naplnění účelu, středověká morálka to označí za špatné. Vychází se z představy, že svět je navržen logicky a účelově a je zapotřebí se těchto dvou aspektů držet.

1.1.3 Novověká etika

V novověku se etické otázky obracejí zpět k člověku a jeho přirozenému chování. Nelze jasně říct, že se v tomto období jedná pouze o člověku nebo o vztahu k bohu. Hlavními představiteli novověké etiky byli Jacques Rousseau, Thomas Hobbes a Immanuel Kant. „Setkáváme se zde se čtyřmi různými přístupy: podle Hobbese by měla být etika postavena na smluvní dohodě mezi lidmi; Hume byl přesvědčen, že by měla být založena spíše na citech než na rozumu; zastánci utilitarismu soudili, že by etika měla vycházet z očekávaných výsledků jednání; Kant se domníval, že základní etické principy by měly být postaveny jen na čistém praktickém rozumu.“¹² Novověká etika a etické otázky byly ovlivněny historickými událostmi, během kterých došlo k velké a převratné změně společenských, kulturních ale i ekonomických charakterů. Rozmach lidské svobody a svobodné společnosti způsobil, že se lidé opět zaobírali jimi samotnými. Ctnost a důraz na rodinu zde hrálo největší roli.

Společnost začala usilovat o vytvoření jasně daných mravních „zákonů“. K tomuto se postavil Immanuel Kant, který tvrdil, že správný mrav je to, „čemu věříme, že se něco má dělat nezávisle na tom, jaké to pro nás může mít důsledky.“¹³ Hlavní otázkou, kterou se Immanuel Kant zabýval je „jak můžeme objevit racionální základ smyslu pro povinnost a odvodit z něj princip, podle něhož bychom mohli rozlišit mezi správným a nesprávným.“¹⁴

---

⁹ Thompson 2004, s. 78

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Thompson 2004, s. 79

¹² Thompson 2004, s. 14

¹³ Thompson 2004, s. 105

¹⁴ Tamtéž

Mimo jiné věřil, že pokud se společnost naučí poslouchat tyto mravní pravidla, která vycházejí z nás samotných, docílí se tím svobody.

1.1.4 Postmoderní etika

„Pokud jde o význam a využití postmoderny, stojí za to věnovat pozornost mnoha různým úhlům pohledu. Výraz postmoderny zaobírá různé aspekty kulturního a společenského života, které byly definovány různě a můžeme je najít od architektury až po politiku.“¹⁵

Od dob Starého Řecka je etika metafyzická. Až Friedrich Nietzsche vrací etiku pozemskému světu a vytváří etiku nadčlověka. Postmoderny ruší koncept spravedlnosti a tvrdí, že nespravedlnost je prostředkem skutečné spravedlnosti. Postmoderny vztah k etice radikalizuje. Člověk se na začátku moderny stahuje k sobě, postmoderny naopak říká, že člověk není dobrým centrem pro myšlení a pro tento svět a tak se pozornost začíná upínat na zvířata, kameny a jazyk.

V postmoderní době z pohledu etiky a filozofie mluvíme o chaosu, který lidé již neodmítají, ale naopak vřele vítají. Chaos je stav, který může přinést cokoli a pravděpodobnost všech změn je stejná. Chaos dělíme na dva druhy a to:

- 1) Deterministický chaos
- 2) Stochastický chaos

Bezmocní se vždy dožadovali norem, které by mohli umocnit jejich slabost. Mocní si toto uvědomovali a měli tak potřebu tvořit etické kodexy. Postmoderní etika vyplývá ze základních pilířů, kterými jsou deregulace, druhotné zpracování a pohyb. Především pohyb je pro postmoderní etiku velikou otázkou, protože v pohybu se nacházíme neustále, ale nevíme, kam tento pohyb směřuje, ovšem významy pohybu a směru se ztrácejí díky druhotnému zpracování. Postmoderny se vyznačuje také tím, že se řídíme citem zdravého rozumu a tím morálka a etický systém upadává. Postmoderní etika pracuje s vědomím, že věci kolem nás se prostě a samovolně dějí a nedá se v posloupnosti najít žádná logika. Dá se říci, že zpochybňujeme nutnost stanovit si zásady a principy. Již se zde neřeší problematika dobra a zla, morálka tvoří sebe samotnou a etické zákonodárství se hroutí.

Mezi nejvýznamnější postmoderní filozofy patří Michel Foucault, Gilles Deleuze, Félix Guattari a Jean-Francois Lyotard, který postmoderny chápe jako „polemiku

---

¹⁵ Homola 2014, s. 14

a vehementní obhajobu předválečných avantgard.“¹⁶ Mimo to si „Lyotard sám ve vztahu k pojmu postmodernismus, který není jeho výtvořem, zachovává jistou střízlivou zdrženlivost: upozorňuje na různorodou názorovou směsici, která se za ním skrývá, a konečně i na nevyhnutelnou mnohoznačnost, která je dána už samotnou mnohoznačností předpony, pomocí níž je toto pojmenování vytvořeno.“¹⁷ K Lyotardovi i vhodno dodat, že jeho „hlavním vymezením proti modernímu myšlení je vymezení proti novověku jako velké etapě lidských dějin, pro kterou byl charakteristický univerzální pojem poznání.“¹⁸

Michele Foucault hovoří především o tom, že existuje svět slov a obrazů, které se do sebe zařezávají, ale vždy půjde o stejné entity. Mimo jiné i tvrdí, že každá historická formace, každá epocha má své viditelnosti a vypověditelnosti. Foucault věnoval mnoho pozornosti zlomu mezi středověkem a novověkem a tvrdil, že teprve v tomto zlomu se začíná objevovat člověk. V celkové práci Michele Foucaulta nacházíme zřetelnou inspiraci Friedrichem Nietzsche, který hovoří o takzvané vůli k moci. Podle té je možné ve všech formách racionality vykázat vůli, jež sama není racionální.

Postmoderní etiku můžeme rozdělit na tři svébytné linie:

- 1) Etika Emmanuela Levinase
- 2) Etika jazykových her
- 3) Etika sebetvorby

O etice Emmanuela Levinase hovoříme jako o jediné metafyzice 20.století. Levinas vidí jediný princip lidského bytí a to *Ten druhý, Ten jiný*. Také tvrdí, že mravnost se nerodí ze svobodného rozhodnutí, ale z vědomí viny.

Za etikou jazykových her stojí především Jean-Francois Lyotard, který tvrdil, že aby nastalo porozumění, tak věty, které běží za sebou, musí být zřetězeny podle určitých pravidel a musí být umožněna směna vět a žánrů, v nichž jsou věty kladeny.

Friedrich Nietzsche a Michele Foucault reprezentují právě etiku sebetvorby. Inspirací jim bylo Staré Řecko, kde podle nich vznikla myšlenka, že *Tvořím svůj život jako umělecké dílo*.

---

¹⁶ Lyotard 2002, s. 6

¹⁷ Lyotard 2002, s. 7

¹⁸ Homola 2014, s. 19

1.2 Rozdělení etiky

V této kapitole se pokusím co nejpřesněji rozdělit základní etické přístupy, kde se budu držet rozdělení podle Mela Thompsona, které „vychází z analytické tradice a podle toho se etické chování dělí do čtyř základních kategorií, kterými jsou:

- 1) Deskriptivní etika
- 2) Normativní etika (preskriptivní etika)
- 3) Metaetika
- 4) Aplikovaná etika¹⁹

1.2.1 Deskriptivní etika

Deskriptivní etika pojednává o objasňování morálního jednání, postojů a názorů a popisuje jednotlivé normy chování a srovnává je. Deskriptivní etika jako taková nevytváří morální etické principy, pouze je vykládá. Neříká nám, co je dobré a co špatné, ale popisuje konkrétní stav společnosti a popisuje širokou oblast morálky v jejích kulturních podobách. „Deskriptivní etika má svůj význam, protože bez informací o situacích a o tom, jak na ně lidé reagují, by neměly další oblasti etiky na čem stavět.“²⁰

Deskriptivní etika se řadí mezi empirické disciplíny a popisuje co je v jednotlivých kulturách, národech či kmenech považováno za morální a co nikoliv. Je velice úzce spjatá se sociologií a sociální a kulturní antropologií, religionistikou a etnologií.

1.2.2 Normativní etika

Normativní etika neboli preskriptivní etika je součástí etiky zkoumající obecné zásady, principy a normy morálního jednání a chování. Zabývá se povinnostmi (co by se mělo dělat) a hodnotami, které definujeme jako dobré či špatné. Normativní etika se dělí na teorii norem a teorii hodnot. Do normativní etiky můžeme zahrnout veškerou etiku jako takovou. Popisuje a vykládá normy, podle kterých se lidé řídí. Normativní etika se oproti deskriptivní etice už dotazuje a zaobírá otázkou, zda je jednání dobré nebo špatné.

---

¹⁹ Moravec 2020, s. 151

²⁰ Thompson 2004, s. 12

1.2.3 Metaetika

Metaetika neboli analytická etika je postavena na problematice otázek a analytice morálního jazyka. Zabývá se především analýzou a reflexí jazyka, kterým o morálním chování mluvíme, a snaží se přesně vysvětlit význam slov užívaných v souvislosti s morálními hodnotami. Jedná se o odvětví etiky, které zkoumá povahu a jasné významy morálních pojmů, postojů a soudů. Narozdíl od normativní etiky, která se snaží odpovídat na otázky co je správné a co nesprávné, metaetika zkoumá možnosti samotné etiky a hledá základy dobra, morálky a správného chování a jednání. „Metaetika se rovněž věnuje formálnělogické správnosti či nesprávnosti obecných etických soudů, popř. jazykově logickému statusu morálních vět a výroků. Je jednou z nejsilnějších tendencí v etice druhé poloviny minulého století.“²¹

1.2.4 Aplikovaná etika

Aplikovaná etika někdy také nazývaná jako užitá etika, má na každodenní život největší dopady. „Je nejdůležitější a nejnaléhavější oblastí etiky“²² už jenom z důvodu, že „nikdo by se o etiku nezajímal, kdyby v životě neexistovaly problémy, které vybízejí k vyjadřování a zkoumání.“²³ Jedná se o disciplínu praktické filozofie a pojednává o morálních zásadách ve specifických podmínkách praxe. Dá se říci, že aplikovaná etika odpovídá na otázku: *Co je nejlepší udělat v dané situaci?*. Význam aplikované etiky roste ve spojení současné společnosti s odborným, technickým a společenským vývojem. Je to také nejrychleji rostoucí praktická součást filozofie. Nejvíce se blíží k normativní etice, vychází z norem, které mají vézt k prospěchu jednotlivců. Do aplikované etiky se řadí i veškerá práva člověka na svobodné jednání a základní právo člověka. Výsledkem aplikované etiky jsou odpovědi na konkrétní jednání. Na aplikované etice je postaven i například lékařský kodex, kterým je Hippokratova přísaha. Přestože etické normy nejsou právně vymahatelné, existují instituce, které se nesprávným etickým chováním zabývají, mezi něž patří například zcela jednoznačně ochránci lidských práv.

---

²¹ Moravec 2020, s. 152

²² Thompson 2004, s. 13

²³ Thompson 2004, s. 13

2. Žurnalistika

V této kapitole se budu věnovat definování pojmu žurnalistika a jejímu historickému vývoji od středověku až do současnosti. Jasně a přesně definovat pojem žurnalistika, je poměrně nemožné. Význam jako takový, je „značně nestálý a významově poměrně obsírný pojem, nad jehož obsahem nepanuje příliš velká shoda.“²⁴

Minimálně se můžeme odrazit od významu slova žurnalistika, které má kořeny ve francouzštině, kde slovo *journal* znamená deník. Pozdější „nástup technických novinek, jakými byly ve své době rozhlas, televize a internet, rozšířily užití tohoto pojmu nejen na tisk a tištěná média“²⁵, ale obsahuje i televizi, rozhlas a internet. Tyto formy jsou nazývány masovými médii, v Československu se používal významově pochopitelnější výraz hromadné sdělovací prostředky. „Nebýt novinářů a jejich práce, zůstaly by však před veřejností utajeny například zásadní informace o zneužívání moci či veřejných prostředků politiky, podnikateli nebo státními úředníky.“²⁶

Tak, jak Václav Moravec uvádí, můžeme výraz žurnalistika vyložit jako autonomní typ sociální komunikace založený na systematickém vyhledávání, zpracování a šíření

- a) Sdělení, jež pojednávají o podstatných, či alespoň zajímavých událostech
- b) Sdělení, která analyzují, vysvětlují či doplňují informace o událostech
- c) Sdělení, jež nabízejí názor na aktuální dění, poučení o významných jevech světa kolem nás
- d) Sdělení, které přinášejí recipientům rozptýlení a zábavu²⁷

Mimo snahy o vymezení jasného významu pojmu žurnalistika, bych ráda poukázala na fakt, že žurnalistika se, k mému nepochopení, řadí mezi semiprofese neboli poloprofese, které jsou těžko zařaditelné do skupin plnohodnotných profesí, jako jsou medicína či práva. Zde se můžeme obrátit k Maxu Weberovi a jeho teorii sociální stratifikace, kdy „konstatuje, že žurnalista sdílí s advokáty stejný osud: postrádá pevnou sociální klasifikaci.“²⁸ Přestože

---

²⁴ Moravec 2020, s. 52

²⁵ Moravec 2020, s. 52

²⁶ Moravec 2020, s. 52

²⁷ Moravec 2020, s. 52

²⁸ Moravec 2020, s. 54

se bavíme o oboru, který se institucioval jako studijní, ráda bych upozornila na „konflikt mezi představami akademického světa (pojímajícího žurnalistiku jako akademický obor, jenž má studenty naučit především kritickému myšlení a kritické reflexi) a zaměstnavatelů (chápaných žurnalistiku jako obor praktický, jehož cílem je příprava odborníků ovládajících řemeslo).“²⁹

Žurnalistika se obecně dělí do dvou kategorií a to:

- 1) Zpravodajská žurnalistika
- 2) Publicistická žurnalistika

2.1 Vývoj žurnalistiky

V této podkapitole se budu věnovat historickému vývoji žurnalistiky, od samého počátku až do současnosti. Podrobně rozeberu vývoj jednotlivých fází, kdy budu pracovat s rozdělení historického vývoje novinařiny podle Václava Moravce a to od středověku, kdy budu hovořit o prežurnalistice, pozdějším vývoji dopisovatelské žurnalistiky, literární žurnalistiky a redakční žurnalistiky až do současné doby. kde se pokusím co nejpřesněji definovat pojem online žurnalistika. Budu odkazovat také na výroky historika a sociologa Dietera Paul Baumerta a novináře a teoretika Samuela Freedmana. Také upozorním na současný problém participativní a občanské žurnalistiky, kvůli které profesní novináři ztrácejí na důvěryhodnosti ze strany recipientů.

2.1.1 Prežurnalistika

Jako odrazový můstek v počátcích žurnalistiky použiji výrok sociologa a historika Dietera Paula Baumerta, který v roce 1928 „první etapu žurnalistiky označil za prežurnalistickou (zahrnuje středověk až po počátek novověku). V tomto období byli šířiteli informací písaři vládnoucích panovníků, sídelních měst, městských států a tehdejších středisek obchodu, dále kronikáři či mniši.“³⁰ Dalo by se říci, že tehdy vykonávali práci novinářů všichni, kteří měli přístup k informacím, což by se vůbec nelišilo od dnešní doby, kdy v době internetu není nic jednoduššího, než vyhledání a šíření informací, ale tomuto tématu se budu věnovat v podkapitole online žurnalistika.

---

²⁹ Moravec 2020, s. 54

³⁰ Moravec 2020, s. 55

2.1.2 Žurnalistika dopisovatelská

Další etapou, kterou Dieter Paul Baumert označil jako žurnalistiku dopisovatelskou, se dá shrnout vše v raném novověku a to zhruba od konce 16. století až do poloviny 18. století. Zde se již dostalo velkého pokroku a začaly vznikat první noviny vůbec, které byly skládány většinou ze zpravodajství od korespondentů a to zejména od obchodníků, řemeslníků, bankéřů a umělců. Ovšem tyto první noviny postrádaly jakoukoliv redakční úpravu materiálů a zprávy byly řazeny podle toho, v jakém pořadí přišly od dopisovatelů. „Charakteristikou tohoto období byl především fakt, že vydavatel v jedné osobě zastával i pozici korespondenta, tiskaře a distributora. První noviny, vycházející zpravidla s týdenní periodicitou, vznikaly v raném novověku napříč Evropou.“³¹

2.1.3 Žurnalistika literární

Třetí etapu vývoje žurnalistiky lze nazvat spisovatelskou nebo literární žurnalistikou, zaobírá období od poloviny 18. století do poloviny 19. století. Pojdme si připomenout, že v tomto období probíhala průmyslová revoluce a ta měla veliký dopad i na vývoj žurnalistiky a to především kvůli nárůstu obyvatel žijících ve městech a s tím spojený nárůst vzdělaných lidí, díky kterým došlo k velkému rozmachu novinářské praxe, úzce propojený s tužbou po informacích. Toto období si dovoluji považovat za nejdůležitější bod celého historického rozvoje žurnalistiky, protože právě v tomto období se začíná novinařina stávat odbornou praxí. Informace již nejsou předávány mezi náhodnými občany, ale o jejich šíření se starají především spisovatelé a učenci.

V Anglii na začátku 18. století k nim patřili například Daniel Defoe, který v roce 1704 začal vydávat časopis *The Review*, Jonathan Swift, který od roku 1710 vedl noviny *The Examiner* nebo Joseph Addison a Richard Steele, kteří společně založili časopis *The Spectator* v roce 1711. V Německu od roku 1748 začal publikovat divadelní kritiky a knižní recenze Gotthold Ephraim Lessing v *Berlinische Privilegierte Zeitung*, Johann Wolfgang von Goethe společně s Johannem Gottfried Herderem publikovali své texty v letech 1792 až 1793 ve *Frankfurter gelehrten Anzeigen*. Ve Francii nesmíme opomenout Honoré Gabriel Riqueti de Mirabeau, Jean-François de la Haroe a Victora Hugo, který spolu se svým bratrem založil v roce 1819 čtrnáctideník *Le Conservateur littéraire*. V českých zemích tomu byl především Josef Dobrovský, jehož první číslo literárního

---

³¹ Moravec 2020, s. 55

časopisu vyšlo v roce 1779 a později Josef Kajetán Tyl, který vedl od roku 1833 časopis Jindy a nyní, respektive Květy české.³²

Tuto fázi neovlivnila ale pouze průmyslová revoluce, ale i osvícenství a významné politické události v jednotlivých zemích - vyhlášení nezávislosti ve Spojených státech amerických, Velká francouzská revoluce či napoleonské války.

2.1.4 Žurnalistika redakční

Čtvrté období vývoje žurnalistiky zahrnuje dobu od poloviny 19. století do konce 20. století. Lze ho nazvat jako období redakční žurnalistiky. V tomto období, jak zmiňuje Václav Moravec, propojeným „s nástupem a rozvojem agenturního zpravodajství v padesátých letech 19. století nabyly na významu jednotlivé tematické rubriky tištěných médií, což vedlo k profesionalizaci a specializaci žurnalistiky.“³³ V této fázi vývoje žurnalistiky došlo k velké změně v redakční práci, kdy již „bylo nutné a žádoucí zprávy upravovat, ověřovat a doplňovat. Počet novinářů se významně zvýšil a jejich práce se začala stávat zaměstnáním na plný úvazek.“³⁴ K tomu se distribuce a inzerce začaly vyčleňovat jako samostatné činnosti vedle redakce.

„Podstatný vliv na rozvoj novinářského povolání mělo v té době také rušení různých cenzurních a omezujících předpisů, jež regulovaly vydávání tisku.“³⁵ Distribuce a inzerce se začaly vyčleňovat jako samostatné činnosti vedle redakce.

Například v době komunistického režimu v Československu měla v letech 1953-1966 veškerou cenzuru na starost Hlavní správa tiskového dohledu. Cenzura se týkala tištěných médií, ale i rozhlasu a televizního vysílání. Cenzura byla v roce 1968 v průběhu pražského jara oficiálně zrušena novelou zákona, ale neoficiálně trvala až do roku 1989, kdy ji vykonávala státní organizace Úřad pro tiskový dozor.

---

³² Moravec 2020, s. 56

³³ Tamtéž

³⁴ Moravec 2020, s. 57

³⁵ Tamtéž

2.1.5 Online žurnalistika

Současnou etapu, v níž se žurnalistika nachází dnes, označme jako fázi internetové nebo online žurnalistiky. Bezpochyby za jejím rychlým nástupem stojí „rozvoj internetu a celosvětového systému propojených počítačových sítí, v čele s rozmachem nejnámější služby, jež je v jeho rámci poskytována - webových stránek, anglicky World Wide Web, kdy v rámci vzniku a vývoje webu máme na mysli především období označované jako éra webu 2.0., kdy byl pevný obsah webových stránek nahrazen prostorem pro sdílení“³⁶ a společnou tvorbu obsahu. „Tato etapa začala v roce 2004 a podle některých autorů skončila po šesti letech, kdy začaly dominovat sociální sítě Twitter, Facebook, MySpace či Google+.“³⁷

V této fázi se žurnalistika jako taková velice odlišila od předchozích fází a to hlavně díky již zmiňovanému internetu, který umožnil jak synchronní tak asynchronní komunikaci a nabídl i celé množství sociální komunikace, včetně jejich kombinací, tak i díky rozmachu chytrých telefonů a tabletů.

Tato éra online žurnalistiky je díky všem telekomunikačním zařízením a neuvěřitelně rychlému rozvoji sociálních sítí za posledních pár let spojena s rozvojem interaktivity a to ať ve výběru obsahu, kdy má čtenář neuvěřitelné množství výběru obsahů dle svého přání, tak i ve tvorbě obsahu, kdy recipient může stejným způsobem sám obsah vytvářet a být novinářům či redakcím cenným zdrojem zpravodajských informací. To velice úzce souvisí s výrokem teoretika Henry Jenkinse, který podobný jev označil pojmem „participativní kultura, která je tvořena fanoušky a recipienty, kteří mají možnost aktivně se podílet na tvorbě a příjmu nových obsahů v prostředí digitálních médií. Jenkins vysvětluje, že participativní kultura je v rozporu se staršími představami o pasivní roli příjemců mediálních obsahů, například diváků“³⁸ a na to téma Václav Moravec uvádí, že „ve vztahu ke zpravodajským a publicistickým obsahům se projevuje rozvojem participativní a občanské žurnalistiky“³⁹, které se budu věnovat v následující podkapitole.

---

³⁶ Moravec 2020, s. 57

³⁷ Moravec 2020, s. 58

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

2.1.6 Občanská žurnalistika

Podle výroku Václava Moravce „můžeme za občanskou žurnalistiku pokládat situace, v nichž občané či občanští aktivisté sami systematicky sbírají informace, redigují je a publikují bez účasti profesionálních novinářů.“⁴⁰ Všeobecně lze říci, že „za občanské novináře se dají označit podle sdružení nezávislé žurnalistiky ti, kteří získávají, zpracovávají, zkoumají, analyzují informace a publikují zprávy.“⁴¹

Například americké sdružení „National Association of Citizen Journalists rozlišuje podle Jakubowicze:

- 1) Občanské žurnalisty
- 2) Náhodné žurnalisty
- 3) Novináře oddané věci / agitátory.“⁴²

Mezi výhodami občanské žurnalistiky můžeme zmínit především možnost občanů podávat informace (a názory) o tématech, které mohou být pro média jako taková příliš lokální - proto se zde setkáváme s pojmy jako mikroregionální žurnalistika (hyperlocal journalist) nebo místní blogování (place blogging). Oproti tomu samozřejmě nemůžeme opomenout slabé stránky a s nimi přicházejícími problémy občanské žurnalistiky a to je především nedostatečné ověřování důvěryhodnosti zdrojů. Dále nedostatky v jazykovém stylu nebo v podílu na erozi vnímání žurnalistiky jako specializované profese. Zde bych ráda podotkla, že v pojetí Samuela Freedmana „je žurnalistika profesionalizovaná činnost, vykonávaná vzdělanými profesionály. Občanský sběr informací, publikování zpráv a názorů ji proto podle výroku Freedmana nikdy nemohou dostihnout.“⁴³

2.1.7 Participativní žurnalistika

O participativní žurnalistice mluvíme tehdy, kdy za zprávami stojí tzv. amatérští reportéři ovšem v rámci systému, který je dozorován profesionálními novináři. Jedná se o situaci, kdy mediální domy nebo mediální organizace umožní veřejnosti posílat vlastní materiály, ať už se jedná o fotografie, videa nebo psaný text, který se použije v rámci vydaných zpráv. „Názorným příkladem může být platforma iReport, jež byla zprovozněna na začátku srpna

---

⁴⁰ Moravec 2020, s. 63

⁴¹ Moravec 2020, s. 64

⁴² Moravec 2020, s. 64

⁴³ Moravec 2020, s. 65

roku 2006 americkou zpravodajskou televizní stanicí CNN. Jejím cílem bylo a je sdílení zpráv a příběhů, které ve formě videí či fotografií zachytí diváci CNN.“⁴⁴ V České republice byla podobná platforma zavedena v roce 2015. Česká televize po vzoru amerického CNN založila platformu iReportér, která vybízí k participativní žurnalistice slovy „Staňte se reportérem České televize. Vezměte kameru nebo mobilní telefon a natáčejte zajímavé zážitky a události kolem sebe“⁴⁵ Platformě iReportér ještě předcházela webová stránka www.diginaves.cz, která byla spuštěna v roce 2007. Amatérští reportéři zde pod dohledem profesionálních editorů informovali o aktuálním dění, v současné době funguje pro zástitou České televize rubrika Vaše zprávy. Velkým mezníkem české participativní žurnalistiky byl bezesporu rozmach sociálních sítí a jednotlivých profilů novinářských redakcí. Například založení profilu redakce ČT24 na sociální síti Facebook a Twitter. Dnes se již najde málo která redakce či médium, které nemá svůj vlastní profil na sociálních sítích, což přineslo díky možnosti rychlosti sdílení zpráv i problém v podobě diskuzí a komentářů pod jednotlivými posty na sociálních sítích, což je velice úzce propojené s problematickým fenoménem fake news a také „rozmach participativní kultury byl podmíněn vznikem nového typu sociálního aktéra – produčivatele (kombinace producenta a uživatele mediovaných obsahů) a to v mnoho podobách. Přes založení videokanálu YouTube, po kolektivní vytváření informací (Wikipedie).“⁴⁶

3. Žurnalistická etika

V této kapitole se budu věnovat definici žurnalistické etiky, novinářských kodexů a hlavním eticky sporným oblastem žurnalistiky, ze kterých několik vyberu a těm se jednotlivě budu věnovat podrobněji.

Žurnalistická etika je souhrn psaných a nepsaných pravidel, které se uplatňují v mediální profesi. Zahrnují veškeré novinářské kodexy, které si jednotlivé redakce, státní instituce a organizace osvojují a staví na nich základní principy chování a jednání novinářů a mají jim pomáhat rozhodovat se v každodenních morálních záležitostech. V žurnalistické etice se střetává svoboda slova, která je v České republice pevně ukotvena článkem 17 Listiny základních lidských práv a svobod se zodpovědným hledáním objektivní pravdy.

---

⁴⁴ Moravec 2020, s.60

⁴⁵ Dostupné z: <<https://www.ceskatelevize.cz/ireporter/>>

⁴⁶ Moravec 2020, s. 58

Novinář se při výkonu své profese ocitá poměrně často v situacích, v nichž řeší různé etické problémy či dilemata. Sebelépe propracovaná a podrobná teorie novinářské etiky není s to obsáhnout etické výzvy, jimž jsou žurnalisté vystaveni v každodenní redakční praxi. Jde o výzvy, jež mají mnoho vrstev, které se navíc prolínají. Týkají se například zdrojů informací, dále subjekty, o nichž novináři informují, a v neposlední řadě vazeb členů redakce k majiteli či majitelům daného média.⁴⁷

Novináři se každý den dostávají do situací, kdy sami sobě musí klást etické otázky a musejí sami vyhodnotit správnost jednotlivých chování. Kde je hranice etického chování při použití skryté kamery a mikrofonu? Je z etického pohledu správné prozradit zdroj informací? Jak nakládat se soukromím obětí trestných činů? K tomu rozhodování slouží novinářům jednotlivé novinářské kodexy, které mají novinářům sloužit a pomáhat v rozhodování a v hledání odpovědí na tyto otázky.

Kvůli neustále se měnící a zrychlující se době a její digitalizaci, a to zejména díky internetu a sociálním sítím, s nimiž spojenou online žurnalistikou, která v současnosti hodně apeluje na předního vůdce v šíření informací, je poměrně logické, že stávající mediální legislativa je poměrně zastaralá. „Masivní nástup digitálních médií, zejména internetu, mnohé na mediální mapě mění, a to jak ryze technicky, tak vlastnicky a ekonomicky, a tím pádem samozřejmě i politicky.“⁴⁸

V České republice se mediální svět dostává do střetu zájmu a to především kvůli vlastníkům médií. Mimo ta, která jsou v soukromém vlastnictví, zde ale ještě stále figurují i veřejnoprávní média, což jsou Česká televize, Český rozhlas a Česká tisková kancelář. Veřejnoprávní média lze označit jako média, která čerpají z veřejných peněz a především mají právně daný rozsah a povinnosti sdílených obsahů. V České republice fungují Rada České televize a Rada českého rozhlasu, které vystupují jako řídicí a dozorčí orgány. Rada České televize (RČT) má 15 členů, které volí a také zároveň odvolává Poslanecká sněmovna. Rada Českého rozhlasu (RČRo) má 9 členů a zastává stejné funkce jako Rada České televize, mezi něž patří například kontrola média veřejnosti. „Rada není správní orgán, není dalším článkem řízení instituce, ale má na starosti kontrolu média, které je financováno

---

⁴⁷ Moravec 2020, s. 169

⁴⁸ Žantovský 2018, s. 48

z rozhlasových poplatků“⁴⁹, z čehož vyplývá, že obě tyto instituce, jak Rada České televize, tak Rada Českého rozhlasu, podléhají veřejné kontrole. Přestože by se obě tyto instituce měly skládat především z politicky nezávislých a nestranných členů, nic se od roku 2001, kdy proběhla tzv. Krize ČT, nezměnilo a rady se stále většinově skládají z členů, kteří měli politický genus. „Jen formální návrh za ně podávaly církve, spolky baráčníků, sportovců atd. Tento stav je z principu neblahý, protože vnáší do společnosti nedůvěru nejen vůdčí České televize, ale i celé politické scéně, ať už právě obsah vysílání ovlivňuje skrze Radu více ta či ona politická síla.“⁵⁰

3.1 Hlavní eticky sporné oblasti žurnalistiky

Jak jsem již zmínila v citaci výše, není jednoduché jasně vymezit všechny kategorie eticky sporných oblastí v žurnalistice, proto uvedu ty, které jsou podle mého názoru nejdůležitější a několik z nich podrobněji rozeberu. Budu zde pracovat i s důležitými body, které uvedl Václav Moravec. „Vybranými spornými body v morálních záležitostech novinářské profese jsou:

- 1) Narušování soukromí
- 2) Sřet zájmů
- 3) Práce se zdroji
- 4) Uplácení
- 5) Vztah novinářů k majiteli média
- 6) Klamání
- 7) Plagiátorství“⁵¹

V následujících podkapitolách se budu věnovat sřetu zájmů, uplácení a vztahu novinářů k majiteli média. Osobně tyto tři oblasti považuji v současné novinářině a aktuálním politickém dění za ta nejproblémovější.

---

⁴⁹ Dostupné z <<http://www.rozhlas.cz/rada/orade>>

⁵⁰ Žantovský 2018, s. 49

⁵¹ Moravec 2020, s. 170

3.1.1 Střet zájmů

Fráze, která se v dnešní době kolem médií skloňuje velice často je právě střet zájmů. „V obecném smyslu je střet zájmů definován jako konflikt, který vzniká při výkonu profese a je v rozporu s očekáváními veřejnosti i odborných autorit v rámci vymezení profesní role, z čehož vyplývá, že jde o složitý sociální konstrukt závislý na dané společenské kultuře.“⁵² Jak Václav Moravec uvádí, ke střetu zájmů dochází především v okamžicích:

- 1) Když je profesní role využita nebo dokonce zneužita k osobním výhodám
- 2) Když ekonomické, politické, sociální nebo rodinné vazby destruuji profesní étos
- 3) Když profesionál nadřazuje vlastní zájem nad zájmy ostatních⁵³

Mimo jiné můžeme o střetu zájmu říct, že se jedná o situace, které mohou nevratně ohrozit důvěryhodnost novináře nebo celého média. Důvěra v česká média se snížila především v roce 2017, kdy se Andrej Babiš stal předsedou vlády České republiky. Andrej Babiš vlastní nejčtenější česká média - mediální společnost MAFRA, která vydává deníky Mladá fronta DNES a Lidové noviny a internetové portály [iDNES.cz](https://www.idnes.cz) a [lidovky.cz](https://www.lidovky.cz). V roce 2017 se Česká republika umístila v žebříčku svobody tisku organizace Reportérů bez hranic na 23. místě, o rok později, v návaznosti na zvolení Andreje Babiše předsedou vlády, se už Česká republika propadla na 34. místo. Je nutné podotknout i fakt, že veřejnost k profesionálním novinářům přistupuje, nahlíží a naslouchá s mnohem vyššími nároky, než jak přistupuje k neprofesionálům.

V případě střetu zájmu máme v dnešní době především na mysli vztah majitelů daných médií na vydávané zprávy, a nebo v opačném případě cenzuru informací o tématech, které by mohli danému vlastníkovu médií uškodit po politické stránce. Ovšem nesmíme opomenout ani střet zájmů, kterých se dopouští i samotní novináři. Není lehké rozhodnout, kdy novinář přestává být novinářem. Dovoluji si tvrdit, že jeho poslání a etické kodexy by v žádném případě neměly být odsunuty na druhou kolej a to ani ve chvíli, kdy odejde z redakce. Novinář zůstává novinářem a tudíž bychom se neměli setkávat s problematikou jejich vedlejších činností. Stejně tak, jako lékař dodržuje Hypokratovu přísahu, by se měl každý novinář řídit po celou dobu jeho aktivní profese novinářskými kodexy. Zde nastává

---

⁵² Moravec 2020, s. 190

⁵³ Tamtéž

problém, jelikož každé médium má své vlastní kodexy a každý novinář je tudíž řízen jinými pravidly. Zde určitě patří zmínit „metaforu moonlighting journalists, kdy novináři pod pomyslnou rouškou noci, za měsíčního svitu vykonávají další aktivity, jež jsou podle jeho názoru ve střetu zájmů s posláním odpovědné a transparentní žurnalistiky.“⁵⁴ Jasně tak doplnil v březnu 1995 americký novinář James Glassman, který předpověděl, že „další velký americký skandál se nebude týkat politiků či vysoce postavených firemních manažerů, ale novinářů. Dále také uvedl, že novináři přivydělávající si za měsíčního svitu odmítají zveřejňovat zdroje svých vedlejších příjmů“⁵⁵ a to až na čestné výjimky.

Moonlighting journalists ale nejsou jediným problémem ve světě střetu zájmů u novinářské profese.

Vzhledem k tomu, že je střet zájmů složitým sociálním konstruktem multidimenzionální povahy, jeho nejčastější podoby jsou následující:

- 1) Politické aktivity novináře
- 2) Veřejné aktivity novináře a jeho angažmá ve veřejných funkcích
- 3) Ekonomické či obchodní aktivity novináře
- 4) Referování o přátelích a o rodině
- 5) Paměť kyberprostoru (blogy, statusy v sociálních sítích, příspěvky v internetových diskuzích)⁵⁶

3.1.2 Uplácení

Uplácení, korupce. Jedny z dalších velkých problémů dnešní doby, se neodmyslitelně týkají i žurnalistiky. Slovo korupce pochází z latinského slovesa *rumpere* (něco zlomit) a předpony *cor-*, která označuje záměr či účel zmiňovaného lámání. Pojmy korupce a uplácení jsou mnohovýznamové a tak je s nimi zapotřebí i pracovat. Jednoznačně se jedná o případ deviantního chování a tudíž jako trestného chování.

Klasická definice korupce popisuje „chování, jež se z důvodů dosahování soukromých (tzn. osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních či statusových zisků

---

⁵⁴ Moravec 2020, s. 191

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Moravec 2020, s. 195

odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role, anebo překračuje normy kvůli výkonu určitého typu soukromého vlivu.“⁵⁷

Korupce je vlastní typ sociálního systému, který má nejednoznačná pravidla. Mechanismus vývoje podmiňuje sílu korupce a rychlost šíření ve společnosti se stále zrychluje. V souvislosti s pronikáním korupce skrze společnost je na místě otázka, zda je korupce selhání jednotlivců nebo sociálního systému. „Každému z nás je nepochybně do jisté míry vlastní touha po světských statcích a statusových uznáních, proto lze říci, že v každém člověku dřímá určitý potenciál korupčního jednání.“⁵⁸ Václav Moravec trefně uvádí, že “kdo maže, ten jede! - zní jeden z hlavních principů korupční morálky. Jinými slovy: Kdo neuplácí, ať se nediví, že ničeho nedosáhne.“⁵⁹

S korupcí se setkáváme v mnohých oblastech společnosti a je důležité je rozlišovat, protože každá korupce se svojí podstatou liší. Mezi nejzávažnější korupční oblasti s největšími dopady na celou společnost můžeme zařadit:

- 1) Politickou korupci
- 2) Korupci ve veřejné správě
- 3) Korupci v soukromém sektoru

Jestliže se korupce dotkne žurnalistiky, hovoříme o velice zásadním problému společnosti, „který překročil hranice jednotlivce a dotýká se již systému zpravodajských médií jako celku (např. Když si redakce nechávají spolufinancovat cesty svých redaktorů soukromými subjekty nebo když považují za standardní uplácení zdrojů svých informací).“⁶⁰

Novinářská etika s přítomností korupce a uplácení pracuje a snaží se tyto a další problémové faktory z žurnalistiky co nejvíce odstranit. Podplácení v novinářském světě se vyskytuje ve dvou hlavních druzích:

- 1) K podplácení dochází ze strany soukromých subjektů a jejich cílem je ovlivnění obsahu

---

⁵⁷ Moravec 2020, s. 224

⁵⁸ Moravec 2020, s. 225

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Moravec 2020, s. 228

- 2) Podplácení se dopustí novináři nebo redakce s cílem získání exkluzivního materiálu, tato situace se označuje jako žurnalistika šekové knížky nebo šeková žurnalistika⁶¹

3.1.3 Vztah novinářů k majiteli média

Již ve starodávných dobách, bylo jasně dáno, že kdo má větší moc, má více peněz a s více penězi přichází ještě větší moc. V současné době se toto pravidlo změnilo a prvotním důležitým aspektem jsou peníze. Ten, kdo má více peněz, má větší moc. A s mocí přichází ještě více peněz.

Soukromí vlastníci médií využívají tímto způsobem svou ekonomickou moc a ovlivňují rozhodnutí novinářů na jaké publikum a téma se má zaměřit a které téma naopak úplně vytěsnit. Tím se setkáváme i v dnešní době s přímou cenzurou. Je to velký fenomén, který využívá k ovlivnění veřejného mínění například Andrej Babiš, jehož mediální společnost MAFRA, upravuje obsah svých zpráv tím způsobem, aby nepoškodili jeho samotného v politickém a obchodním světě. Je to až do očí bijící, jakým způsobem deníky Mladá fronta DNES a Lidové noviny obcházejí a vynechávají informace o Andreji Babiši a jeho aktivitách, které by ho mohli ukázat v nevhodném světle a ovlivnit tak pohled společnosti na jeho osobu.

4. Novinářské kodexy

Základním problémem, kterému se především chci v této kapitole věnovat, je nesjednocení novinářských kodexů. V České republice se jednotlivé kodexy drží obecným ustanovením základních pilířů Kodexu syndikátu novinářů, ale jedná se pouze o doporučené etické chování, nikoliv o závazné a právně vymahatelné pravidlo. Každý novinář má právo řídit se samoregulačními normami a většina českých médií, mediálních domů a redakcí má svůj vlastní kodex. V následující řadě této kapitoly podrobně rozeberu Kodex syndikátu novinářů České republiky, Kodex České televize a kodex mediálního domu Economia.

4.1 Syndikát novinářů

Syndikát je dobrovolným profesním sdružením novinářů. Jeho členem se může stát každý aktivní novinář, ať už pracuje na stálý pracovní poměr, nebo volně spolupracuje

---

⁶¹ Moravec 2020, s. 227

s několika redakcemi. Člen je povinen dodržovat Stanovy a především řídit se Etickým kodexem novináře. Syndikát novinářů je politicky neutrální, nezávislý na ideologických, náboženských, politických a ekonomických státních i soukromých strukturách. Aktivně se angažuje za svobodu shromažďovat, analyzovat a šířit informace prostřednictvím tištěných a elektronických médií, svobodu vyjadřovat názor včetně svobody kritizovat, oponovat vládám a politickým a ekonomickým strukturám, veřejným nebo soukromým.⁶²

Syndikát novinářů vznikl po listopadu 1989, kdy skupiny novinářů musely opustit své redakce v důsledku jejich činnosti v době reformu, a to především v období Pražského jara v roce 1968. V únoru 1968 tak například „delegáti pražské městské konference KSČ žádali programovou a ekonomickou samostatnost televize a její podřízenost pouze předsedovi vlády nebo příslušnému výboru Národního shromáždění, nikoliv ÚV KSČ“⁶³, na což na konci února 1968 konference KSČ vyjádřila svůj souhlas. Syndikát byl většinou složen z novinářů, jejichž odstranění žádali okupanti již v roce 1968 při jednání o tzv. moskevských protokolech. Moskevský protokol neboli protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR, který byl 27. srpna 1968 podepsán všemi členy československé delegace kromě Františka Kriegla, byl postavený především na ideovém popření pražského jara.

V roce 1998 Syndikát vydal svůj vlastní Etický kodex novinářů. Členové syndikátu se pravidelně scházejí a vyjadřují se k problematičtým a sporným tématům. Jeho dodržování kontroluje komise syndikátu, kterou tvoří 11 členů. Složení komise je schvalována řídicím výborem Syndikátu novinářů České republiky.

Kodex syndikátu novinářů je jediný novinářský kodex v České republice, který je přijímám širší profesní společností novinářů, než pouhá jedna redakce či mediální dům. Jedná se o nejzásadnější novinářský kodex a mnoho jiných kodexů v České republice vyplývá právě ze základů Kodexu syndikátů novinářů.

Z deklarace ministrů zúčastněných na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků konané v Praze v roce 1994 vyšla první verze tohoto kodexu. Etický kodex novináře přijala valná hromada Syndikátu novinářů České republiky 18.6.1998. Konference se shodla o dobrovolném dodržování těchto norem a bylo českým novinářům

---

⁶² Dostupné z: <<http://www.syndikat-novinaru.cz>>

⁶³ Kolektiv autorů 2003, s. 232

pouze doporučeno jeho dodržování. Kodex je postaven na 3 základních etických normách a to jsou:

- 1) Novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy např. ve formě etického kodexu
- 2) Kodexy chování mají být dobrovolně přijaty a dobrovolně uplatňovány
- 3) Výkon novinářského povolání je založen zejména na základním právu na svobodu projevu⁶⁴

Syndikát novinářů České republiky je postavený na pilířích mezinárodních i národních dokumentů, který pojednává celkově o 26 etických tématech a je závazný pro všechny členy Syndikátu. Syndikát také vyzval všechny české a moravské novináře k jeho dobrovolnému dodržování.

Tři základní body etického kodexu novináře podle Syndikátu novinářů České republiky zní:

- 1) Právo občanům na včasné, pravdivé a nezkreslené informace. Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim zajišťuje čl. 17 Listiny práva a svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti.
- 2) Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice. Povahou novinářské profese je odpovědnost k veřejnosti. Proto je základním předpokladem pro tuto činnost vysoká profesionalita.
- 3) Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií.⁶⁵

Kodex Syndikátu novinářů České republiky povšechně mluví o dodržování základních lidských morálních jakostech. Ve svém znění má za úkol chránit společnost a veřejné mínění

---

⁶⁴ Dostupné z: <<http://www.syndikat-novinaru.cz>>

⁶⁵ Dostupné z: <<http://www.syndikat-novinaru.cz>>

před smyšlenými, nepřesnými a nevhodnými informacemi, které by mohli ve špatném ovlivnit veřejné mínění a tím někomu ublížit.

4.2 Kodex České televize

Věta, která uvozuje soubor zásad etického chování zní „zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání.“⁶⁶

Jedná se o dokument schválený Radou České televize a Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky v roce 2003. Za 20 let, kdy byl tento kodex schválen a vešel v platnost, prošel český mediální svět obrovskými změnami. Tudíž kodex České televize z roku 2003, nemůže dostačovat momentálnímu mediálnímu dění, ať už pohlédneme na změny společnosti nebo rozmach internetu a především sociálních sítí. První část preambule Kodexu České televize zní:

Zákon o České televizi předjímá přijetí Kodexu, který má stanovit zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání závazné pro Českou televizi a její pracovníky. Zákon určuje, že se porušení Kodexu kvalifikuje jako porušení pracovní kázně podle zvláštního právního předpisu, zákoníku práce. Proces schvalování tohoto dokumentu Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR spolu se zmíněným odkazem na zákoník práce pak znamená, že se z norem obvykle samoregulačních, stanovených a přijímaných samotným médiem, stávají de facto normy pracovněprávní.⁶⁷

Kodex anticipuje celý zákon o České televizi, který především pojednává o plnění veřejné služby, poskytování objektivních a pravdivých informací, plnění sociálních, demokratických a kulturních služeb společnosti a obsahuje také například zákaz umístění obchodních sdělení na své webové stránky.

Vybrané body kodexu České televize zní:

- Prvořadým úkolem České televize je zprostředkovávat informace ve zpravodajských a aktuálně publicistických pořadech. Divákům poskytuje

---

⁶⁶ Dostupné z: <<http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/content/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>>

⁶⁷ Dostupné z: <<http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/content/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>>

informace důležité pro jejich všestrannou orientaci a svobodné utváření názorů. Pevné místo v programu zaujímá regionální zpravodajství.

- Zpráva musí být založena na zjištěných a ověřených údajích. Česká televize je při získávání a zpracovávání informací plně podřízena imperativu zjistit a divákům zprostředkovat pravdivý obraz skutečnosti a v případech, kdy to pro nemožnost opatřit si všechny informace není beze zbytku uskutečnitelné, postupovat s cílem pravdě se maximálně přiblížit. Zamlčení důležité informace nebo potlačení jejího podstatného aspektu bude vždy hrubým porušením tohoto imperativu.
- Česká televize smí odvíšlat zprávu ověřenou alespoň ze dvou důvěryhodných a na sobě vzájemně nezávislých zdrojů, pouze v případě informací, které oficiálně zpřístupnily veřejné úřady a instituce, postačí jeden oficiální zdroj, není-li z okolností zřejmé, že jde o nepravdivé nebo nepřesné údaje. Pokud je v naléhavých případech pro nemožnost ověřit informaci u druhého zdroje a s ohledem na váhu veřejného zájmu, k němuž se zpráva vztahuje, výjimečně nezbytné odvíšlat informaci pocházející pouze z jednoho zdroje, musí na to být divák upozorněn.
- Česká televize nesmí odvíšlat informaci, jejíž původ není znám. Je povinna seznámit diváky se zdrojem vysílané informace s výjimkou obecně známých skutečností a informací převzatých od renomovaných zpravodajských agentur, které ji zásobují informacemi na základě platné smlouvy. Výjimku z pravidla povinné identifikace zdroje může v zájmu jeho ochrany povolit šéfredaktor příslušné redakce za předpokladů uvedených v čl.16.11 a 16.12. Zákonné právo redaktorů na ochranu zdroje není dotčeno.
- Redaktoři České televize si musí při vystupování ve zpravodajských a aktuálně publicistických pořadech počínat tak, aby divák nemohl rozpoznat, jaký mají na věc, o níž informují, názor.⁶⁸

Kodex České televize dodržuje základní svobody a lidská práva. Jedná se o velice obsáhlý dokument o 26 článcích, které obsahují jednotlivé body. Kodex České televize má za úkol chránit diváky před lživými informacemi, regulovat novináře, redaktory, reportéry a moderátory v jednotlivých fázích jejich práce a tím jim mimo jiné i ulehčovat jednotlivé úkony a to především ve chvílích, kdy musejí jednat o morálních hodnotách.

---

⁶⁸ Dostupné z: <<https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/content/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>>

4.3. Kodex mediálního domu Economia

Economia a.s. je akciová společnost, založená v roce 1990. Hlavním akcionářem byla firma Erlagsgruppe Handelsblatt, která v roce 2008 prodala svůj podíl podnikateli Zdeňku Bakalovi. Economia patří mezi zakládající členy Unie vydavatelů a je současně členem Evropské asociace ekonomického tisku (European Business Press). Tento mediální dům stojí za deníkem Hospodářské noviny, týdeníky Ekonom a Respekt. Provozuje také zpravodajské portály **HN.cz** a **aktuálně.cz** a magazíny **žena.cz** či **vaření.cz**. Economia se pyšní svými 5 miliony digitálních uživatelů a 400 tisíci čtenáři tisku.

Mediální dům Economia přijal etický kodex, který je souborem základních pravidel profesního chování ve společnosti. Jeho cílem je zajišťovat soulad činností a procesů s právními předpisy a firemními hodnotami při veškerém jednání zaměstnanců společnosti a účinně předcházet jednání, které by bylo v rozporu s právními předpisy a etickými principy.⁶⁹

Etický kodex zakotvuje základní principy fungování společnosti:

- 1) Dodržování právních předpisů, úcta k etickým principům podnikatelské činnosti a péče o právní povědomí zaměstnanců
- 2) Profesionální a poctivé vystupování vůči obchodním partnerům v souladu s předmětem podnikání společnosti
- 3) Otevřené, bezpečné a vstřícné pracovní prostředí
- 4) Důraz na ochranu majetku a majetkových práv společnosti i třetích osob
- 5) Důkladná ochrana důvěrných informací a osobních údajů společnosti i třetích osob
- 6) Respekt k oprávněným zájmům společnosti i obchodních partnerů
- 7) Důsledná eliminace korupčních jednání
- 8) Věrné a nezkreslené informace o hospodaření společnosti
- 9) Nulová tolerance trestné činnosti
- 10) Účinná prevence dodržování kodexu a efektivní systém řešení jeho porušování⁷⁰

---

⁶⁹ Dostupné z: <<http://www.economia.cz/kodexy/>>

⁷⁰ Dostupné z: <<http://www.economia.cz/kodexy/>>

4.4. Srovnání kodexů České televize a mediálního domu Economia

Kodex mediálního domu Economia naprosto jasně pojednává v první řadě o zájmech a ochraně společnosti Economia. Upřednostňuje „podnikatelskou činnost a poctivé vystupování vůči obchodním partnerům v souladu s předmětem podnikání společnost“⁷¹ nad správným etickým chováním vůči jejich čtenářům. Economia s čistým svědomím přikládá principům podnikatelské společnosti daleko větší význam, než správnému etickému chování, které je v kodexu Economia zakotveno pouze všeobecně, kdy jsou novináři kodexem jen okrajově vybídnuti ke správnému etickému chování, ale jak jsem již zmiňovala, správné etické chování není jednoznačně ustanoveno a tak není složité tento bod obejít. Narozdíl od toho kodex České televize pojednává, určuje a směřuje novináře konkrétně rozepsanými body kodexu, které novináři České televize musejí dodržovat k respektování a dodržování morálních zásad vůči divákům. V kodexu České televize se nevyskytuje jediný bod, který by jednal o fungování společnosti, respektive instituce. Soustředí se především na chování novinářů, obsah zpráv a způsob získávání zdrojů informací. Mezi nejvíce důležité body kodexu České televize uvedu především potřebu ověřování informací minimálně ze dvou zdrojů, které na sebe nemají žádnou návaznost a jsou na sobě nezávislé. Získávat informace mohou „jen za použití poctivých a právním řádem dovolených postupů a redaktoři České televize si musí při vystupování ve zpravodajských a aktuálněpublicistických pořadech počínat tak, aby divák nemohl rozpoznat, jaký mají na věc, o níž informují, názor.“⁷² Kodex mediálního domu Economia spravuje jednání novináře se zdroji a taktéž, stejně jako Kodex České televize, ukládá potřebu potvrzení dvěma na sobě nezávislými zdroji a připouští využívání nejmenovaného zdroje s účelem jeho ochrany.

Rozdíl mezi těmito kodexy je obrovský a přestože stojí na podobných základech, málo v čem jsou si podobné. Je až odstrašující, na kolik se kodex Economie soustředí na vlastní zájmy a svou ochranu z obchodního hlediska a relevantnosti etického chování nepřikládá takovou váhu, jako právě obchodním zájmům společnosti.

5. Bulvarizace českých médií

Média mají neuvěřitelný dosah a dopad na veřejnost, a tak se v současné společnosti není čemu divit, když se objeví způsob manipulace veřejnosti skrze média.

---

⁷¹ Dostupné z: <<http://www.economia.cz/kodexy/>>

⁷² Dostupné z: <<http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/content/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>>

Prostupování bulváru médií je trend, kterému čelíme již od konce minulého století. Vymezení pojmu bulvár a jasné určení co bulvár je a co není, není jednoduché. Můžeme ale říci, že „bulvarizace je výsledek marketingových a obchodních cílů vydavatele médií, úmyslné ovlivňování veřejného mínění a propagandy. Občas se můžeme setkat s obecným označením bulváru u zpráv, kde převládá zábavná složka nad složkou informativní.“⁷³

Cíl bulváru je obecně čitatele pobavit, ale za každou zprávou se ve většině případů skrývá právě ovlivňování a propaganda. Z právního hlediska se mnoho bulvárních zpráv dá označit za pomluvy, což ve chvíli, kdy se jedná o ublížení na cti, zesměšnění či o hrubou urážku, je právně vymahatelné. Na denním pořádku se ale setkáváme s fenoménem, kdy bulvární mediální plátek vydá pomluvu nebo smyšlenou, ničím nepodloženou informaci a v následujícím vydání otiskne omluvu. Jelikož se bulvár stává prostředkem marketingové komunikace, je zapotřebí na tento typ média nenahlížet jako na druh žurnalistiky, ale jako na reklamu. Bulvár „nemá se žurnalistikou společného nic, kromě šíření periodickým tiskem.“⁷⁴

Etické zásady reklamy jsou naprosto odlišné od etických zásad žurnalistiky. Dosah bulvárních tisků je ale opravdu veliký a lidé, čtenáři, si často neuvědomují fakt, že se nejedná o žurnalistiku a informace postavené na skutečných zdrojích, nýbrž o reklamu, PR a záměrné ovlivnění čitatele. Ve chvíli, kdy se tyto bulvární články objevují v seriózním tisku, se není čemu divit, že veřejnost nedokáže na první pohled rozlišit bulvární článek od žurnalistiky. „Kdyby se musely všechny bulvární články označovat jako skrytá reklama, případně kdyby tento typ článků nesměl vycházet v seriózním tisku a měli například jasně určené vlastní médium, ochránilo by to veřejnost před velice často lživými informacemi. V takovém případě by se ale veškeré PR agentury, které svým způsobem dohlíží na šíření bulvárních článků, staly nepotřebnými a to v dnešní společnosti nikdo nedovolí“⁷⁵ a musíme se s bulvárem naučit žít.

Obsah bulvárních článků můžeme charakterizovat navozováním paniky, skandalizací, populismem, negativismem a jednoduchostí. Bulvární články tvoří z velké většiny informace o celebritách a veřejně známých osobnostech. Největší dopad má ale bulvár na politické dění. Politický bulvár má více podob a rozlišujeme ho podle genezí a způsobu vzniku. Mezi jednu z kategorií bulváru patří difamační kampaně. Cíl kampaně je

---

⁷³ Žantovský 2018, s. 175

⁷⁴ Žantovský 2018, s. 176

⁷⁵ Žantovský 2018, s. 177

dopředu určen a kampaň má za úkol tento cíl poškodit. Většinou se jedná o významnou osobnost v politickém, ekonomickém nebo podnikatelském světě. Jako odůvodnění pro takový čin se velice často používá nějaký etiku porušující faktor, který má opět za úkol ovlivnit veřejné mínění a především ve veřejném mínění upozadit reálný cíl kampaně. Hlavním problémem v bulvárních článcích je „použitá metoda řady žurnalistů. Chci-li veřejně někoho znemožnit, vytahuji na něj různé efektní záležitosti, které jej v očích veřejnosti zostuzují a špiní. Nezatěžuji se příliš ověřováním pravdivosti těchto informací a co je nejhorší - nedám poškozenému prostor, aby se proti nařčení efektivně hájil.“⁷⁶

Označení bulvár pochází z francouzského *boulevard*, což označuje širokou ulici, většinou se stromovou alejí, kde od 30. let 19. století prodávali Francouzi první noviny. V českých zemích vycházely první bulvární noviny již v meziválečném období. Mezi tehdejší bulvární tisk patřily *Expres*, *Polední list*, *Večerní list*, *Nedělní tisk*, *Pondělní tisk*, *Telegraf* a *České slovo*. V době Protektorátu a po roce 1948 za komunistické totality bylo vydávání bulvárních novin přerušeno a obnoveno bylo na počátku 90. let 20. století po Sametové revoluci. Dnes v České republice na předních místech figurují především deníky *Blesk* a *Aha!*, časopisy *Rytmus života* a *Pestrý svět* a internetové portály super.cz, extra.cz, blesk.cz a expres.cz.

---

⁷⁶ Kolektiv autorů 2003, s. 178

II. Praktická část

První pasáž praktické části této práce je tvořena rozhovorem s reportérem České televize, Tomášem Budkou na téma významu novinářských kodexů a problematice soukromého vlastnění mediálních domů.

Druhou pasáž představuje interview s novinářem, politikem a starostou městské části Praha – Řeporyje, Pavlem Novotným.

1. Tomáš Budka o etických zásadách novinářské profese

Tomáš Budka je reportér, redaktor, moderátor a komentátor sportovní relace České televize. Vystudoval Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy, obor žurnalistika a mediální studia. V současné době se věnuje především komentování přímých přenosů. Jeho redakční zaměřením je basketbal, tenis, fotbal, triatlon, klasické lyžování, alpské lyžování, vodní slalom a lukostřelba.

1) Co si představíte pod pojmem etika?

To, co je správné a co není správné dělat v naší novinářské práci. Myslím si, že tu hranici je strašně těžké nastavit, domnívám se, že každý si tu hranici nastavuje sám. V tom přenosu jak člověk získává víc a víc zkušeností a jak zažije situace, které přinesou pokaždé něco nového, se tato hranice v tobě sbíhá a ty zpracováváš všechny podmínky. Poté si sám nastavuješ, co je v pořádku a co už je za hranicí - to považuji za etiku žurnalistické práce. Myslím si, že žurnalistická etika je strašně důležitá věc a každý, kdo pracuje v médiích a má nějaký dosah výsledku své práce, nad tím musí hodně přemýšlet.

2) Jaká byla Vaše motivace ke studiu žurnalistiky?

Od malička jsem chtěl být sportovní komentátor, protože mě vždycky strašně bavil sport a jelikož jsem zjistil, že mi žádný sport moc nejde (smích), tak jsem hledal nějakou cestu, jakým způsobem u toho sportu zůstat, aniž bych ho na špičkové úrovni dělal, protože to bylo velice nereálné... Klíčový bod v mém osobnostním vývoji byl rok 1996, kdy mi bylo necelých 13 let a Česká republika měla úžasný sportovní rok. Titul mistrů světa v hokeji ve Vídni, stříbro na fotbalovém Euru v Anglii a skvělá olympiáda v Atlantě. Já jsem hlтал prostě do poslední vteřiny každé vysílání a během sledování těchto akcí jsem si uvědomil, že pozice sportovního komentátora, by mohla být něco, co by mě mohlo ohromně bavit. Když jsem

absolvoval gymnázium, tak už jsem měl naprosto jasno, že chci jít studovat žurnalistiku, protože jsem to vyhodnotil jako přirozenou cestu k profesní pozici, po které jsem toužil a kterou teď dělám.

3) Jak nahlížíte na jednotlivé kodexy českých médií?

Je důležité, aby něco takového, jako novinářské kodexy, existovalo. Myslím si, že i ve chvíli, kdy si někdo dá tu práci a dá si záležet na tom, aby u média něco jako kodex zhotovil, tak mám důvěru v ty lidi, že to dělali s dobrým úmyslem a proto i ten obsah považuji za správný. Etický kodex České televize je samozřejmě hodně rozsáhlý dokument a náplně mojí práce se netýká zdaleka všechno, co je v něm obsaženo. Práce ve sportovní redakci České televize se týká menší část kodexu. Kodex České televize považuji za mnohem důležitější v práci domácího zpravodajství, ale samozřejmě vnímám tu etiku jako důležitý bod samozřejmě i v práci sportovního redaktora, reportéra nebo komentátora. Ve sportu je potřeba dbát na objektivitu a jazykovou kulturu, kterou by veřejnoprávní média měla vyloženě pěstovat a hýčkat si jí. Určitě je i důležité hlídat, aby nedocházelo k případům mediální korupce.

4) Jak často pracujete s etickými otázkami a s rozhodováním zda je určité chování správné či nesprávné?

Když jsem byl na začátku své kariéry, tak jsem tyto otázky řešil mnohem častěji. Dnes už mám za sebou více než 15 let praxe, za tu dobu jsem nasbíral velkou řadu zkušeností a setkal jsem se s nejrůznějšími situacemi. Proto ve chvíli, kdy jsem v situacích, které ve mě na začátku kariéry vyvolávaly tyto etické otázky, tak dnes už ve skutečnosti reaguju automaticky a není nezbytné se tím detailněji zabývat. Už mám dopředu jasno, jak v jakých situacích reagovat a postupovat. Kdybych měl vyjádřit frekvenci, tak řeknu, že etika žurnalistické práce se dotýká téměř každého pracovního úkonu, který dělám. Ať už je to moderování studia, komentování přímého přenosu nebo výroba reportáže, ale i to co není úplně vidět, jako například získávání informací, plánování práce, eventuálně i produkční součást mojí práce. Menší či větší náznak etických otázek bychom tam našli pokaždé, proto je to velice důležitá součást novinářské práce a na třibení citu pro etiku jako takovou, je potřeba neustále pracovat a tu a tam se nad tím opravdu zamýšlet.

5) Jak důležitý je pro Vás aspekt práce ve veřejnoprávním médiu? Je pro vás schůdná představa práce v soukromém médiu?

Pokud bych nemusel nijak výrazně slevit ze svých standardů, tak si práci mimo veřejnoprávní médium představit umím. Není pro mě dogma, že bych v České televizi „zemřel“. Na druhou stranu v tuhle chvíli nemám ani špetku motivace, proč bych to měl udělat. Mojí nejoblíbenější činností je komentování přímého přenosu a to z hlediska mého sportovního portfolia, výhradně mimo fotbalu a hokeje komerční televize nenabízí adekvátní uplatnění, tedy kromě výjimky O2TV tenisu.

6) Jak vnímáte vlastnění mediálních domů jako je například MAFRA českými oligarchy?

Tohle je komplikovaná otázka. Musím se přiznat, že jsem to několikrát vnitřně řešil. Myslím si, že se nedá konstatovat, zda je to dobře nebo špatně. Považuji to za přirozenou věc. Na české mediální scéně po roce 1990 je to věc málo vídaná, ale když se podíváme na dějiny médií, tak za První republiky média jinak nefungovala. Všechny strany, které byly významné - Lidová strana, Agrární strana, Komunistická strana... všechny měly své stranické deníky. Rudé právo mělo ve svém názvu vždy napsáno, že je to orgán komunistické strany Československa. Ve světě i v západním světě vždy bylo relativně běžné, že jednotlivé politické síly měly svůj vlastní deník. Vydávali informace, které byly směřovány jejich směrem a konzument toho mediálního obsahu věděl, že si kupuje deník agrární strany, Komunistické strany, v Británii to byl Konzervativní deník a tak dále a čtenář k tomu tou optikou přistupoval. V tomhle směru je to velice přirozené a je vlastně až zarážející, že například MAFRA byla dosud jediný nejvýznamnější příklad této tendence. Z pohledu historického toto jednání není nic nového ani překvapivého.

7) Jak nahlížíte na cenzuru tisku a svobodu slova?

Cenzura je něco, co zabrání autorovi jakéhokoliv mediálního sdělení psát pravdivá fakta. V demokratické společnosti, ve které žijeme, svoboda jednoho člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého. Ve veřejném prostoru není možné, aby si každý říkal, co chce, protože naráží na mantinely skutečného stavu věcí. Ve chvíli, kdy někdo záměrně nebo s nějakým cílem šíří lživé informace, svoboda slova končí, protože tyto informace mohou, ať přímo nebo nepřímo, někomu ublížit. Tady je potřeba, aby nějaký regulátor zasáhl a dbal a kontroloval, aby veřejný prostor obsahoval informace, které jsou pravdivé. Bavíme se zde o faktech, nikoliv o názorech. Je důležité si uvědomit, že lež není názor. Lež je lež.

8) Co na druhou stranu Fake news?

Když se omezí Fake news, je to naopak zamezení šíření lží a lživých informací. Něco takového je rozhodně potřeba. Ověřování informací v dnešní době, která vyloženě je informační, není žádný problém. Ve chvíli, kdy lze fakticky z veřejných zdrojů ověřit, že daná informace není pravdivá, nemá ve veřejném prostoru co dělat.

2. Pavel Novotný o bulváru

Pavel Novotný je bývalý moderátor, herec a novinář. V současné době český politik. Od roku 2010 je zastupitelem městské části Praha – Řeporyje a člen politické strany ODS. Přestože vstoupil do politiky, na kariéru novináře stále nezanevřel a rád by se do světa žurnalistiky vrátil. Svou novinářskou kariéru odstartoval v Mladé frontě DNES, kde pracoval do roku 2009, poté odešel a začal se věnovat bulvárnímu tisku. Ve stejném roce sestal šéfredaktorem časopisu Spy a bulvárních webů super.cz a superspy.cz. V České republice se mu přezdívá „král bulváru“.

1) Co si myslíte, že bulvár dělá bulvárem?

Už 200 let to stejné. Jednoduchá zkratka - je to zábava na 5 minut. Je zapotřebí si připustit, že od úsvitu novinářství, je bulvár nejžádanější odvětví žurnalistiky a je zajímavé, že tomu tak je jak napříč politickými režimy tak i geograficky. U nás v České republice otevře denně bulvár 2 miliony lidí, digitálně nebo tištěně. Poptávka je obrovská, protože lidé chtějí tu jednoduchost a křiklavost podanou zábavnou formou, protože sami mají hodně starostí a chtějí se pobavit. Bulvár je zábava, čtenáři tam nejdou prvoplánově pro informace, ale jdou si tam pro senzace, které je pobaví jednoduchou formou.

2) Co Vás vedlo k práci v bulváru?

Začínal jsem v Mladé frontě, tenkrát jsem elevoval, psal externě. Byl jsem strašně šťastný, že jsem psal do Mladé fronty, tenkrát mi to připadalo jako to úplně nejvíc. Je to 20 let dozadu, tenkrát tam byl Kmenta, Kroupa a další. Pak jsem byl v nějaké reality show, viděl jsem ten svět showbyznysu a v tu chvíli jsem dostal nabídku jít psát do časopisu Spy a najednou moje články četlo pětkrát více lidí, dostával jsem více peněz a navíc jsem se pak rychle stal šéfredaktorem, na což bych v Mladé frontě čekal do padesáti. Bulvár mi umožnil přechod a profesní růst. Bulvár píšou editoři a kauzaři, kterých bylo vždy málo a mě ty kauzy prostě šly.

3) Původně jste chtěl být investigativním novinářem, proč jste od toho ustoupil a angažoval se v bulváru?

Tenkrát mi bylo 22 let. Vidina jakési moci a peněz prostě umocnila tu korektnost a šel jsem dělat bulvár. Peníze, kariéra a navíc mě to bavilo. Především jsem ale viděl, že lidé ty moje texty čtou, čtenost mých bulvárních článků se nedala srovnat s čísly v Mladé frontě. Když jsem psal zadní stranu přílohy Víkend, byl jsem za to strašně rád, byl to přeci jenom začátek mojí kariéry, ale ta možnost, kterou mi Spy a bulvár obecně nabídl, se ve 22 letech zkrátka neodmítá. Snažil jsem se svojí práci dělat korektně, ale zároveň zábavně.

4) Proč jste se rozhodl pro studium publicistiky?

Nevzali mě na práva. Ani na žurnalistiku (smích). Už na základní škole i na gymnáziu mi šel vždy moc dobře sloh. Navíc mě bavilo číst a tím způsobem byla žurnalistika logickou cestou, kterou jsem se chtěl vydat. Mě se strašně líbila představa tvoření reportáží a rozhovorů. Tenkrát byly reportáže ohromný BOOM a já to zkrátka chtěl dělat. Pořady jako Na vlastní oči, Občanské judo a navíc ve spojení s Kmentou, to bylo něco neuvěřitelného, motivovalo mě to.

5) Stále se považujete za novináře, ale nyní se věnujete především politice.

Momentálně jste zastupitel městské části Praha- Řeporyje, ale stále se chcete stát investigativním novinářem. Odchod do politického světa mnohdy znamená konečná pro návrat do světa žurnalistiky...

Nikdy jsem nebyl novinář víc, než jsem teď. Nejsem si jistý, jestli chci zpátky, ale rád se ujišťuji, že kdybych se chtěl do novinářiny vrátit na plno, hned bych měl místo šéfredaktora. Když o tom zpětně přemýšlím, měl jsem se stát kriminalistou. Ona ta investigativní novinářina je s tím velice úzce spojená a to mě baví. Kdybych se vrátil na plno do médií, rozhodně chci dělat investigativitu nebo krimi. Mimochodem, novinářina je nejlepší průprava do komunální politiky.

6) Co si představíte pod pojmem etika?

Vždycky, ale úplně vždycky mi okamžitě vyskočí dva nezávislé zdroje, to je mantra. Já jsem se nikdy novinářské etice ale nenaučil, jsem sice novinář, ale ve finále jsem nedělal nikdy nic jiného, než bulvár. Každopádně je to dodržování určitých standardů, které mají být

nepřekročitelné. Mají chránit tebe ale i objektivnost jednotlivých článků. Jako redaktor ani jako šéfredaktor jsem nad tím nikdy moc neuvažoval. Dnes na to ale ani není čas a prostor, dnes vznikají články v rámci hodin, minut.

7) Jak vnímáte novinářské kodexy?

Kodexy jsou neuvěřitelně důležitá věc, v novinářském světě ta nejdůležitější. Kodex je opravdovou zárukou. Je to něco, kde se potkává jak čtenář, tak vydavatel a i novinář. Já jsem o tom nikdy nepřemýšlel, ale nikdy jsem neudělal chybu, ačkoliv mě v napsání článku zastavila pouze vážná nemoc nebo dítě. Zjistil jsem, že má někdo HIV a tak jsem to nevydal. Vypátral jsem tajné děti, které jsou ale postižené a také jsem od toho dal ruce pryč. Naopak ve chvíli, kdy jsme někoho nafotili, tak to šlo hned do tisku. Byl to totiž jasný zdroj pravdy. Nikdy jsem nikoho neosočil, nikdy jsem nepoužil drby. Vždycky jsem ke všem mým článkům měl nějaký důkaz, většinou to byla právě fotografie nebo video. Můj největší redakční průšvih byl, když moje redaktorka napsala, že Vetchý byl na akci s milenkou. Ani redaktorka ani já jsme tenkrát na fotografiích z toho večera nepoznali, že to byla jeho manželka a průšvih byl na světě. Nešlo to zastavit, už to bylo v tiskárně. Prvoplánově ale nevydáš to, co není pravda. Když to není pravda, tak se snažíš skutečné pravdy dopátrat, nevymyslíš si to.

8) ... jak se ale můžete spolehnout, že to je opravdu pravda?

To je dobrá otázka, tohle je totiž strašně vysoká hra. Prostě za tu pravdu ručíš. V dnešní době si bulvár nesmí dovolit vydat lež a já jsem ale na to sice neměl žádný papír, zkrátka jsem se vždy musel spolehnout na svůj instinkt.

9) Jaký máte názor obecně na česká média?

O českých médiích mám velmi dobré mínění. Česká republika je jednou z nesvobodnějších zemí pro novináře vůbec a to by si měli čeští novináři uvědomit. Máme mimořádně svobodná média a to, že je vlastní oligarchové, je úplně bezvýznamné. Můžeme si vybírat, co budeme číst. Žijeme v luxusu - ať jako příjemci, tak jako novináři. Vždycky říkám, že obsah bulváru vytváří čtenář, ne novinář. To platí také u seriózního zpravodajství. U nás je jedno z nejsvobodnějšího prostředí pro výkon tohoto povolání. Když se podíváme do Ruska, na fungování ruských médií, je to naprosto nesrovnatelné. To, jestli Andrej Babiš vlastní nebo nevlastní Mladou frontu DNES je naprosto nevýznamné. My máme

mimořádnou svobodu, česká média mají kvalitu. Měli bychom si vážit, že Česká republika má velice dobré novináře a zároveň, když se podíváme na Slovensko, Polsko, Rusko nebo kamkoliv tímto směrem, je štěstí být novinářem právě v České republice.

Závěr

Tato práce definuje základní principy novinářských kodexů a dokládá, že jednotlivé kodexy vycházejí z myšlenek etiky jako filozofické disciplíny. Práce se soustředí na popis jednotlivých kategorií etiky, na historický vývoj žurnalistiky a funkci kodexů v jednotlivých odvětvích žurnalistické práce a jejím historickém vývoji.

Cílem této práce bylo především upozornit na základní problémy etického chování v současné české žurnalistice, kterými jsou nesjednocení novinářských kodexů, zastaralost a nevyhovující znění jednotlivých bodů kodexů, osobní vlastnictví většiny českých médií a ovlivňování společnosti skrze bulvár.

Teoretická část práce rozebírá jednotlivé kategorie etiky a její historii, definuje pojem žurnalistika a uvádí její historický vývoj a proměny. Dále se teoretická část zabývá žurnalistickou etikou, kde se uvádí, na kolik základy novinářské etiky jsou příznačné pro etiku jako filozofickou disciplínu. Tato kapitola také ukazuje na odchylky kodexů a pojednává o základních pilířích, na kterých byly české novinářské kodexy postaveny. Což, jak práce dokládá, základní pilíř českých novinářských kodexů byl Kodex syndikátu novinářů České republiky. Práce rozebírá význam a důležitost kodexů a upozorňuje ve srovnání kodexu České televize a kodexu mediálního domu Economia na jejich rozdílnosti.

Metoda zpracování byla především close-reading a práce s odbornými zdroji a literaturou, která se orientovala na významné aspekty etiky, morálních hodnot, vývoje žurnalistiky a nastudování vybraných novinářských kodexů České republiky. Výsledky práce uvádějí rozdíly kodexů, jejich zastaralost a rozdílnost, ale především jejich důležitost v novinářské profesi.

Důvodem výběru tohoto tématu byla špatná osobní zkušenost s porušením Kodexu České televize, reportérem relace 168 hodin, která autorku této práce a její rodinu poškodila a na dlouhé měsíce vystavila nepříjemným potížím s dovoláním se pravdy a spravedlnosti. Autorka této bakalářské práce má zájem se dále zabývat důležitostmi kodexů a docílit například uzákonění dodržování kodexů a jejich sjednocení v České republice.

Bibliografie

Primární literatura:

ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: P. Rezek, 1996.

HÁLA, Vlastimil. *Možnosti hodnotové etiky*. Praha: Filosofia, 2000.

JAKUBOWICZ, Karol. *Média a demokracie v 21. století: hledání nových modelů*. Brno: Masarykova univerzita

KOLEKTIV AUTORŮ. Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo. Praha: Karolinum, 2003.

LEVINAS, Emmanuel. *Etika a nekonečno*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994.

LYOTARD, Jean-François. *O postmodernismu: Postmoderno vysvětlované dětem: Postmoderní situace*. Praha: Filozofický ústav AV ČR, 1993.

MORAVEC, Václav. *Proměny novinářské etiky*. Praha: Academia, 2020.

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Praha: Portál, 2004.

ŽANTOVSKÝ, Petr. *Média a politika v digitálním světě*. Vendryně: Beskydy, 2018.

Sekundární literatura:

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002.

BERTENS, Johannes Willem, Joseph P. NATOLI. *Encyklopedie postmodernismu*. Brno: Barrister & Principal, 2005.

BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Společnost nevolnosti: eseje z pozdější doby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007.

FOUCAULT, Michael. *Myšlení vnějšku*. Praha: Herrmann a synové. 1996.

HUĎO, Lubomír. *Mediální krysy, aneb, Jak novináři manipulují*. Praha: Česká citadela, 2019.

LYOTARD, Jean-François, Přemysl MAYDL. *Návrat a jiné eseje*. Přeložil Ladislav ŠERÝ, přeložil Miroslav PETŘÍČEK. Praha: Herrmann, 2002.

ŠÁLEK, Marek, Tomáš FERTEK. *Novináři nejsou zlí: Mediální rukověť pro neziskové organizace*. Praha: Nadace VIA, 2001.

TABERY, Erik. *Opuštěná společnost: Česká cesta od Masaryka po Babiše*. V Praze: Paseka, 2017.

Odborné práce:

EDLOVÁ, Michaela. *Podnikatelská etika ve firemním právu se zaměřením na malé a střední podniky v ČR*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta právnická, 2014

HOMOLA, Matouš. *Etika postmoderního subjektu a vztah k sobě samému*. Praha, 2014. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra elektronické kultury a sémiotiky, 2014